

CO 2119270 -74.

MAANDBERICHT FEBRUARI 1990

## **MAANDBERICHT**

Een uitgave van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD).  
Maandelijks wordt gerapporteerd over ontwikkelingen en activiteiten in binnen- en buitenland, die naar wij aannemen de moeite waard zijn onder uw aandacht te brengen.

U zult in het MAANDBERICHT dan ook in hoofdzaak korte, feitelijke rapportage aantreffen, inhakend op de actualiteit. Achtergrondinformatie zal opgenomen worden in het KWARTAALBERICHT, dat zoals gebruikelijk vier maal per jaar verschijnt.

Eventuele reacties op de bijdragen kunt u richten aan:

Ministerie van Binnenlandse Zaken

Postbus 20010  
2500 EA DEN HAAG  
tel.: 070-3614401  
toestel: 2382

## INHOUD

	pag.
<b>I. INTERNATIONALE POLITIEKE ONTWIKKELINGEN</b>	<b>5</b>
- Sovjet-Unie;      Het CC-plenum en het pluralisme - China;            Regime verschanst zich achter controle en propaganda	
<b>II. ACTIVITEITEN VAN BUITENLANDSE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN</b>	<b>8</b>
- Oost-Europa;      Noodzaak inlichtingendiensten beklemtoond	
<b>III. POLITIEK (GEWELDDADIG) ACTIVISME</b>	<b>10</b>
- Anti-apartheid;    Actiegroep tegen Image-Building Activiteiten SuZA Reacties op vrijlating Nelson Mandela - Anti-imperialisme; Revoleg - Anti-militarisme; MARINEE NAD-FM	
<b>IV. TERRORISME</b>	<b>13</b>
- GRAPO hongerstaking in internationaal kader - Aanslagen op Saoedi-Arabische diplomaten	
<b>V. MINDERHEDEN</b>	<b>15</b>
- Turkse gemeenschap in beweging	
<b>VI. DIVERSEN</b>	<b>17</b>
- Vertekend beeld van BVD in Sovjetpers - Chinese asielaanvragen - Visumweigering SENATOROV, M.I. - Sovjetrussische helikopter MI-26 - Den Helder steeds "verboden gebied" voor Sovjets - Beïnvloeding:      Richtingloosheid bij frontorganisaties Vriendschapsvereniging Nederland-DDR (VND)	

**Bijlage I : Agenda**

# I. INTERNATIONALE POLITIEKE ONTWIKKELINGEN

## SOVJET-UNIE; HET CC-PLENUM EN HET PLURALISME

De eerste reacties op de beslissingen van het van 5 tot en met 7 februari gehouden CC-plenum van de CPSU om de passage in artikel 6 van de USSR-grondwet aan te pakken gaven allerwege aanleiding tot het commentaar dat daarmee in de Sovjet-Unie een meerpartijensysteem mogelijk werd en dat het pluralisme zou worden ingevoerd.

Wat op dit moment vaststaat is dat het CC-plenum toegestemd heeft in een "wijziging" van artikel 6 van de Grondwet, waarin de leidende rol van de CPSU is vastgelegd. Volgens plv. Politburolid LUKYANOV komt er een nieuw ontwerp, waarin zal worden bepaald dat de CPSU "evenals andere politieke en maatschappelijke bewegingen deelneemt aan het landsbestuur, maar niet alle regeringsgezag draagt". De partij zal wel streven naar de rol van politiek leider, "maar geen aparte positie claimen die in de Grondwet is vastgelegd". Over dit voorstel tot wijziging zal overigens tijdens het 28e CPSU-congres (eind juni/begin juli) moeten worden beslist. Wat opvalt is dat LUKYANOV een terminologie gebruikte die iets wegheeft van de formuleringen van artikel 7 van de USSR-Grondwet, waarin het heet dat "de vakbonden, de Komsomol, coöperatieve en andere maatschappelijke organisaties deelnemen aan het bestuur van staats- en maatschappelijke zaken en aan de beslissing van politieke, economische, sociale en culturele vraagstukken". Dit zou op toeval kunnen berusten, maar ook erop kunnen duiden dat sommige van deze organisaties bij de regering kunnen worden betrokken.

5

### BEPERKINGEN

De conclusie dat een wijziging van artikel 6 per definitie pluralisme binnen de USSR mogelijk maakt, komt op zijn minst wat te vroeg. In aanmerking moet nl. worden genomen dat - zoals van officiële zijde is meegedeeld - een nieuwe wetgeving noodzakelijk is, waarin de voorwaarden zullen worden vermeld voor erkenning van nieuw op te richten politieke partijen. Zolang die voorwaarden nog niet zijn omschreven kan niet zonder meer ervan worden uitgegaan dat daarmee dus de weg geopend is naar een meerpartijensysteem naar westers model. Een eerste beperking is duidelijk, want die ligt in die bepalingen van de Sovjetgrondwet waarin het socialisme tot grondprincipe van de Sovjetsamenleving is verklaard. Nieuwe politieke partijen zullen zich aan die bepalingen moeten conformeren, wat betekent dat zij zich uitdrukkelijk zullen moeten inzetten voor de uitbouw of vernieuwing van het socialisme.

De wat gechargeerde conclusies in de Westerse media na afloop van het CC-plenum zijn waarschijnlijk beïnvloed door opmerkingen als die van premier RYZHKOV als zou de wijziging van artikel 6 niet meer inhouden dan een feitelijke erkenning van wat in de USSR al langer bestaat, waarbij uiteraard al snel de relatie werd gelegd met de in verschillende republieken bestaande Volksfronten en met de binnen het Sovjetparlement bestaande radicaal-hervormings-gezinde Interregionale Groepering van Boris YELTZIN. Voor zover het hier gaat om Volksfronten (zoals in de Baltische landen) die losmaking van de USSR op hun programma hebben staan, lijkt deze relatie niet terecht want dat streven wordt in Moskou uitdrukkelijk afgewezen. Waarschijnlijker is dat RYZHKOV eerder het oog had op verschijnselen als die waarop

Politburolid en partijideoloog MEDVEDEV duidde, toen hij –na afloop van het plenum van december jl.– opmerkte dat binnen de CPSU pluralisme al langer bestaat. Daarmee doelde hij –naar werd aangenomen– op binnen de partij te onderscheiden groeperingen met duidelijk te onderscheiden opvattingen, te verdelen in conservatieven, hervormers en radicalen.

## KANSEN

6 | Toch wordt in CPSU-kringen waarschijnlijk niet langer vastgehouden aan de gedachte van "pluralisme binnen het eenpartijstelsel", een optie waarvoor GORBACHEV zich nog uitsprak in een artikel van zijn hand in de Pravda van 25 november jl. en waaraan hij ook nog vasthield tijdens het eerder genoemde plenum van december 1989. Dit valt af te leiden uit de woorden van het niet als hervormingsgezind bekendstaande Politburolid VOROTNIKOV die tegen Tass na het jongste plenum zei: "We kunnen het ontstaan van nieuwe partijen niet meer uitsluiten. Maar wij communisten zullen onze positie niet zomaar opgeven. Net als iedere partij in de wereld, zullen we strijd leveren voor onze rechten".

Voorlopig ziet het er naar uit dat binnen leidinggevende CPSU-kringen gedacht wordt aan het toestaan van nieuwe politieke groeperingen met een "socialistische oriëntatie", dat de CPSU de regeringsverantwoordelijkheid uitdrukkelijk met anderen wil delen en dat er dus zoiets zal komen als een meerpartijstelsel op socialistische grondslag, wat op het eerste oog doet denken aan het stelsel zoals dat tot voor kort functioneerde in verschillende Oosteuropese landen. De wijziging van artikel 6 van de Sovjetgrondwet over het monopolie van de CPSU hoeft daaraan niets toe of af te doen, want per slot van rekening is die leidende rol pas in 1977 uitdrukkelijk in de Grondwet opgenomen terwijl de CPSU die rol sinds 1917 toch heeft kunnen vervullen.

## CHINA; REGIME VERSCHANST ZICH ACHTER CONTROLE EN PROPAGANDA

Opnieuw heeft het conservatieve regime in Beijing maatregelen uitgevaardigd die beogen de verspreiding van (vooral) westerse invloeden via in het buitenland studerende tegen te gaan. De maatregelen, waarvan al in oktober jl. bekend was dat ze de Chinese intelligentsia boven het hoofd hingen, behelzen onder meer een sterke reductie van de aantallen studenten in het buitenland. Verder zullen van de ruim twee miljoen jongeren die in China hoger onderwijs volgen diegenen die voor studie in het buitenland in aanmerking willen komen, eerst een periode van 5 jaar gewerkt moeten hebben. Op overtreding van deze bepaling staan hoge geldboetes. Aan alle onderwijsinstellingen zullen ongeautoriseerde publicaties streng verboden zijn en dienen onaangetoonde acties te worden tegengehouden.

Het moge duidelijk zijn dat de overgevoeligheid die er sinds de Tiananmen-pleinaffaire bij de Chinese overheid bestaat voor iedere vorm van interne oppositie, na de ommekeer in Oost-Europa alleen nog maar is toegenomen. Daarnaast is ook de angst voor een eventueel overslaan van de ethnische onrust vanuit Sovjetrussische deelrepublieken - gevoegd bij de ongeveer vergelijkbare risico's die de autonome gebieden Tibet en Binnen Mongolie onder de huidige omstandigheden al vormen - de laatste tijd sterk gegroeid.

Geen wonder dus dat de Volksrepubliek, vanuit de egestelling waarin zij is gedwongen, heftig campagne voert ter ondersteuning van de loyaliteit van het Volksbevrijdingsleger aan de partij, de les van Roemenië indachtig. Ze waarschuwt voor burgeroorlog en nationale desintegratie (daarbij zich afzettend tegen de Sovjet-Unie kort nadat de CPSU haar leidende rol had afgezworen) en overgegaan is tot een reorganisatie van de top van de Gewapende Volkspolitie, het 600.000 man sterke veiligheidsapparaat dat in het voorjaar van 1989 niet erg betrouwbaar bleek.

## II. ACTIVITEITEN VAN BUITENLANDSE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN

### OOST-EUROPA; NOODZAAK INLICHTINGEDIENSTEN BEKLEMT OOND

#### HONGARIJE

Het afuisterschandaal in Hongarije, dat –met een knipoog naar de Amerikaanse Watergate-affaire– bekend is geworden als "Donaugate", heeft uiteindelijk toch zijn politieke tol geëist.

8

Minister van Binnenlandse Zaken Istvan HORVATH heeft op 23 januari zijn ontslag aangeboden. Lange tijd weigerde de voor de binnenlandse veiligheidsdienst verantwoordelijke bewindsman de schuld op zich te nemen voor de eind december 1989 uitgelekte afuisterpraktijken van deze dienst in kringen van oppositionele partijen als de FIDESZ (Federatie van Jonge Democraten) en de SZDSZ (Verbond van Vrije Democraten). De zaak kwam aan het licht toen een medewerker van de veiligheidsdienst, officier VEGVARI, documenten en een videoband met bewijzen voor de omstreden praktijken afleverde bij het partijbureau van de SZDSZ.

#### SCHOONMAAK

HORVATH gelastte onmiddellijk een diepgaand onderzoek en ontkende van meet af aan op de hoogte te zijn geweest van het bespieden van oppositionele groeperingen op welke manier dan ook. Hij wees erop dat binnen de veiligheidsdienst reeds anderhalf jaar een "grote schoonmaak" gaande is, teneinde alle tradities, gewoonten en methodes op te ruimen, die veertig jaar lang hebben bestaan in een organisatie die onder onmiddellijke supervisie van de partij stond. Hij moest evenwel uit "Donaugate" concluderen dat deze pogingen zeker nog niet volledig geslaagd waren.

Politieke verantwoordelijkheid voor het schandaal weigerde HORVATH evenwel tot op de dag van zijn aftreden te aanvaarden, evenals premier NEMETH, die de oppositie ervan beschuldigde de politieke atmosfeer aan de vooravond van de verkiezingen (op 25 maart a.s.) te verpesten. Voor de veiligheidsdienst heeft het aftreden van de minister van Binnenlandse Zaken tot gevolg gehad, dat deze voortaan direct onder de controle van de premier valt, terwijl ook het ministerie van Defensie en de ministerraad als geheel een controlerende taak hebben toebedeeld gekregen.

"Donaugate" dwong premier NEMETH op 23 januari jl. tegenover de Nationale Assemblée opening van zaken te geven ten aanzien van de toekomst van de inlichtingen- en veiligheidsdienst. Uit zijn toespraak werd duidelijk dat in Hongarije ten aanzien van de geheime diensten een scenario wordt gevolgd, dat ook in andere Oosteuropese staten is toegepast of waarschijnlijk nog toegepast gaat worden .

## VERSCHUIVING

In navolging van onder andere de Poolse minister van Binnenlandse Zaken Czeslaw KISZCZAK, benadrukte NEMETH het belang van geheime diensten. "In deze tijd van stormachtige internationale veranderingen is het van eminent belang, dat de regering en de afzonderlijke ministers de beschikking hebben over betrouwbare informatie over zaken die de politieke en economische belangen van Hongarije raken, alsmede over militaire en militair-politieke aangelegenheden die voor ons van belang zijn", aldus NEMETH. Wel was de politieke constellatie waarbinnen de inlichtingendienst functioneert, ingrijpend veranderd. De dirigerende rol van de communistische partij is geheel geschrapt en in plaats daarvan wordt momenteel gewerkt aan een functionele en professionele dienst, die opereert op legale basis, onder parlementair toezicht en onder de directe leiding van de Hongaarse regering.

9

De verschuiving van het machtscentrum van partij naar staat is hiermee ten aanzien van de staatsveiligheid reeds voor een belangrijk deel doorgevoerd. Rest nog het huidige personeelsbestand van de geheime dienst, dat vanouds bestond uit louter communisten. Premier NEMETH stelde ook ten aanzien van het personeelsbeleid veranderingen in het vooruitzicht. De staf van de nieuw gevormde Staatsveiligheidsdienst zal volgens hem verjongd worden met getalenteerde en "beschaafde" jongeren, die aangenomen zullen worden zonder acht te slaan op hun partijverbindingen, d.w.z. zonder dat een lidmaatschap van de Hongaarse socialistische partij (voorheen de CP) vereist is.

Op de eis van een oppositiepartij (de sociaal-democratische SzDSz) de activiteiten van de Sovjet-adviseurs binnen de geheime dienst –blijkbaar nog steeds prominent aanwezig– met onmiddellijke ingang te beëindigen en deze adviseurs terug te sturen naar hun vaderland, heeft premier NEMETH tot op heden niet gereageerd.

## TSJECHOSLOWAKIJE

Ook in Tsjechoslowakije valt een scenario als in Hongarije waar te nemen ten aanzien van de herstructurering van de geheime dienst. Minister Richard SACHER van Binnenlandse Zaken –de eerste niet-communistische minister van Binnenlandse Zaken in enig land binnen het Warschaupact in meer dan 40 jaar– liet op 2 februari in de Rude Pravo weten dat de geheime dienst (StB) in zijn geheel was opgeheven.

Omdat het land het volgens hem best kan stellen zonder een interne veiligheidsdienst, maar niet zonder de veiligheid van de staat, dient er volgens SACHER zonder nutteloos dralen gewerkt te worden aan een effectief functionerend veiligheidsapparaat "welke de veiligheidspolitiek van de regering ook op dit gevoelige terrein zal verwezenlijken". Dit betekent dat ook in Praag de inlichtingendienst onttrokken is aan de greep van de communistische partij en voortaan volledig gestuurd zal worden door het federale ministerie van Binnenlandse Zaken. De controle op het functioneren van de dienst denkt SACHER in handen te leggen van een nog op te zetten commissie van experts en "leken", verbonden aan het ministerie van Binnenlandse Zaken.

Evenals in Hongarije, zal ook het personeelsbestand van de geheime dienst-nieuwe-stijl bestaan uit medewerkers die loyaal zijn aan de overheid, ongeacht hun politieke gezindheid of godsdienst. SACHER heeft overigens –in tegenstelling tot zijn collega in Boedapest– met klem ontkend, dat op zijn ministerie nog steeds Sovjet-adviseurs werkzaam zijn. Hij verklaarde dat samenwerking met het Sovjet-ministerie van Binnenlandse Zaken op dezelfde basis geschiedt als de samenwerking met gelijksoortige ministeries in andere landen.



### III. POLITIEK (GEWELDDADIG) ACTIVISME

#### ANTI-APARTHEID

##### ACTIEGROEP TEGEN IMAGE-BUILDING

Op 26 januari jl. voerde de "Actiegroep tegen Image-Building" een vernielingsactie uit tegen een vestiging van het reclamebureau NOORDERVLIET & WINNINGHOFF/ Leo BURNETT te Amsterdam.

In de claimbrief ageert de actiegroep tegen de rol die het reclamebureau speelt in de vorming van het imago van Shell, en wordt opgeroepen om in dit kader meer acties uit te voeren.

De claimbrief werd onder meer gepubliceerd in het blad "NN". Als service voor de lezers cq. voor potentiële actievoerders, drukte "NN" bij de brief de adressen af van andere reclamebureaus die veel voor Shell werken.

Deze kantoren zijn gevestigd in Amsterdam, Amstelveen, Ouderkerk aan de Amstel, Rotterdam, De Lier en Beverwijk.

Voor zover bekend, zijn tegen deze firma's (nog) geen acties uitgevoerd.

##### ACTIVITEITEN SuZA

In het maandbericht van januari werden enige landelijke SuZA-acties aangekondigd. Aan de twee genoemde data kan een derde worden toegevoegd: voor 11 mei staat een actie tegen Billiton te Arnhem op de agenda.

Het is de bedoeling om, analoog aan de spektakelblokkade van het Shell-laboratorium te Amsterdam in april 1989, het Billiton-terrein te omsingelen. Het plan zal nog worden uitgewerkt.

##### REACTIES OP VRIJLATING NELSON MANDELA

Direct na de vrijlating van Nelson MANDELA, op zondag 11 februari jl., barstte in Amsterdam een feest los.

Een groep Amsterdamse activisten, waaronder verscheidene SuZA-kopstukken trachtte de feestvreugde te temperen door luid en duidelijk hun ongenoegen te uiten over de gebeurtenissen in Zuid-Afrika en de reacties daarop in Nederland.

Dit op zich weinig schokkende incident is vermeldenswaard, omdat hiermee geïllustreerd wordt hoe er binnen "De Beweging" is gereageerd op de ontwikkelingen in Zuid-Afrika.

De vrijlating van Nelson MANDELA wordt beschouwd als een loos gebaar.

Zolang er nog "sociale en economische apartheid" is, zal er actie moeten worden gevoerd, zo is de redenering.

## **ANTI-IMPERIALISME**

### **REVOLEG**

Op 10 december 1989 werd in Utrecht het "Revolutionair Overleg" (Revoleg) opgericht.

In een pamflet stelde het Revoleg dat het op basis van een revolutionaire visie een politieke tegenmacht wil vormen, met als doel de omverwerping van de Nederlandse Staat. In de oproep van Revoleg voor een bijeenkomst op 10 februari in Utrecht, werd duidelijk aansluiting gezocht bij anti-imperialistische manifestaties die eerder werden gehouden.

Gezien de opkomst op 10 februari, is die gewenste aansluiting (nog) niet gevonden. Slechts een dertigtal personen vond het de moeite waard om die dag naar "De Skwotter" in Utrecht te komen. De vergadering verliep rommelig, omdat de voorbereidingen slecht waren geweest. Bekende anti-imperialisten lieten verstek gaan. Kortom, Revoleg is slecht begonnen.

Het enige concrete gevolg van deze eerste vergadering is een tweede bijeenkomst, die op 10 maart in Utrecht zal plaatsvinden.

11

## **ANTI-MILITARISME**

### **MARINEE - AMSTERDAMSE ANTI MILITARISTIESE AXIE**

Zeven activisten wisten het in Amsterdam gelegen marineschip "Grijpskerk" te bereiken.

Het schip werd beklad met anti-NAVO leuzen en vervolgens bezet. Na korte tijd werden de actievoerders aangehouden en overgedragen aan de Koninklijke Marechaussee.

In een verklaring van de actievoerders werd van de gemeente Amsterdam geëist dat zij haar inwoners informeert over het bezoek van oorlogsschepen.

Verwacht wordt dat de harde MARINEE-kern in de toekomst vaker dergelijke acties zal uitvoeren. Om de naam "MARINEE" niet teveel te besmetten zullen deze acties geclaimd worden door "Amsterdamse Antimilitaristische Axie" (AAA).

### **NAD-FM (NORTH ATLANTIC DE-FENCE MOVEMENT)**

In het weekend van 18 februari kwam de NAD-FM in vergadering bijeen te Hilversum. Anders dan de vorige bijeenkomst, werd deze vergadering gekenmerkt door een goede sfeer.

Het merendeel van de aanwezigen toonde zich voorstander van hardere acties. Daarbij wordt met een schuin oog gekeken naar de Amerikaanse

"Ploughshare Movement", die met radicale acties veel publiciteit trekt.  
De huidige NAD-FM is slechts een zwakke afspiegeling van de "Ploughshare Movement" en daar moet volgens de meeste leden verandering in komen.  
In de nabije toekomst wil de NAD-FM actie gaan voeren tegen bepaalde bedrijven in plaats van tegen vliegbases. In dit verband zijn al genoemd: Van der GIESSEN-De NOORD, FOKKER en DAF.  
Over de vorm die deze acties moeten krijgen is nog niets bekend.

## IV. TERRORISME

### GRAPO-HONGERSTAKING IN INTERNATIONAAL KADER

In links-extremistische kringen in West-Europa wordt solidariteit betuigd aan de GRAPO-leden die al sinds 30 november 1989 in hongerstaking zijn met het doel een einde te maken aan hun geïsoleerde opsluiting.

GRAPO (Anti-fascistische Verzetsgroep van de Eerste Oktober) ontleent haar naam aan de eerste oktober van 1975, toen vier Spaanse politie-agenten werden vermoord als represaille voor de laatste executies die FRANCO had laten verrichten.

De organisatie heeft in tegenstelling tot de E.T.A. nimmer kunnen steunen op een volksbeweging, maar heeft zich desalniettemin sinds 1975 bijzonder actief en consistent getoond. In 1985 werd een groot aantal leden gearresteerd, waarna er een fase van herstructurering werd ingezet. Het zou tot 1989 duren voordat de "vernieuwde" GRAPO in toenemende mate van zich liet horen. Sindsdien stonden de acties voornamelijk in het teken van het verkrijgen van financiële middelen onder meer ter ondersteuning van de "bajes-strijd".

13

### RAF EN ACTION DIRECTE

Uit solidariteit met de GRAPO-hongerstaking gingen ook een aantal in de Bondsrepubliek Duitsland gedetineerde RAF-leden in hongerstaking, alsmede de in Frankrijk gedetineerde Action Directe-leden AUBRON en MENIGON.

Laatstgenoemden werden begin 1987 gearresteerd; hun aanhouding in gezelschap van twee mannelijke leden van de organisatie betekende destijds het einde van de activiteiten van de internationale, ideologisch aan de RAF verwante tak van Action Directe.

Ook in het Nederlandse anti-imperialistisch getinte blad "De Zwarte" is door middel van o.a. uit het Duits vertaalde artikelen uitgebreid aandacht besteed aan de activiteiten van de GRAPO en de hongerstaking van haar leden.

### BOMAANSLAG

In de nacht van zondag 4 op maandag 5 februari vond in de binnenstad van Essen een bomaanslag plaats op het hoofdkantoor van de "Rheinisch-Westfälischen Elektrizitätswerke" (R.W.E.). De aanslag werd schriftelijk geclaimd door de "KAMPFENDE EINHEIT CEPA GALLENDE".

Naar alle waarschijnlijkheid hebben we hier te maken met een groepering uit militant-illegale RAF-kringen, het tweede echelon van de RAF die haar naam ontleent aan het GRAPO-lid CEPA GALLENDE, die in 1981 bij een hongerstaking om het leven kwam.

Als reden voor de aanslag werd in de verklaring aangegeven dat het R.W.E. een van de bedrijven is die binnen het "Europa van het kapitaal" de bestaansvoorwaarden dicteren. Tevens verklaarden de opstellers de bundeling van de strijdende krachten te zien als een elementaire zaak. Daarom moest de actie worden gezien als een vervolg op de aanslag op HERRHAUSEN en de mislukte aanslag op het Bayer AG onderzoekscentrum in Mohnheim. In dit kader moet waarschijnlijk ook de solidariteitsbetuiging aan de geïsoleerde politieke gevangenen worden gezien, met name de GRAPO-gevangenen wier inmiddels ruim twee maanden durende hongerstaking de discussie over geïsoleerde gevangenzetting weer heeft aangewakkerd.

## AANSLAGEN OP SAOEDI-ARABISCHE DIPLOMATEN

Op 1 februari jl. zijn drie stafleden van de Saoedi-Arabische ambassade in Bangkok doodgeschoten. Onder hen bevond zich ook de consul.

Volgens de politie in Bangkok liggen er aan de aanslagen geen politieke maar criminele motieven ten grondslag.

Ruim een jaar geleden, op 4 januari 1989, werd eveneens een Saoedische diplomaat in Bangkok vermoord. Toen echter was er wel degelijk een politieke achtergrond.

De aanslag werd destijds opgeëist door de "Soldaten voor de gerechtigheid", JUND AL HAQQ. Deze organisatie kwam in december 1988 voor het eerst in het nieuws toen zij de verantwoordelijkheid opeiste voor de ontvoering van de Belgische arts Jan COOLS in Libanon, die sinds mei van dat jaar was verdwenen.

Eveneens in december claimde de organisatie een bomaanslag op een Joodse club in Kopenhagen. Deze aanslag was gericht tegen de toenemende Joodse en Saoedische invloed in Denemarken.

Dezelfde maand nog werd in Karachi de vice consul van Saoedi-Arabië vermoord.

De Saoedische Imam-directeur van het cultureel en Islamitisch Centrum in Brussel en zijn Tunesische assistent werden in maart 1989 in het kantoor van eerstgenoemde vermoord.

Joseph WYBRAN, de voorzitter van de Joodse gemeenschap in België werd op 3 oktober 1989 in Brussel doodgeschoten. Ook deze aanslagen werden door JUND AL HAQQ geclaimd. Ofschoon de betrokkenheid van de organisatie bij de meest recente moorden in Bangkok niet is aangetoond, valt niet uit te sluiten dat zij een vervolg zijn op deze reeks van aanslagen.

## IRAANSE CONNECTIE

Gezien de hardnekkigheid waarmee Saoedische doelen worden geselecteerd, lijkt de organisatie te opereren op instigatie van Iran. Het diepgewortelde conflict tussen Iran en Saoedi-Arabië kwam in juli 1987 tot uitbarsting toen Iraanse pelgrims, gedirigeerd vanuit Teheran, trachtten de jaarlijkse pelgrimage naar Mekka te doen ontaarden in een spontane Islamitische volksopstand, gericht tegen de Saoedische regering.

De Saoedi's hadden geen andere keus dan het geweld met gepast geweld te beantwoorden, waarop de Iraanse regering poogde het Saoedische regime in de gehele Islamitische wereld in discrediet te brengen.

In de hierop volgende periode brachten verschillende Saoedische Shi'ieten regelmatig bezoeken aan Teheran, hetgeen mogelijk met de eerder genoemde reeks aanslagen in verband moet worden gebracht.

Het mag niet worden uitgesloten dat de JUND AL HAQQ niet een organisatie is, maar een "nom de guerre" die ook wordt gebruikt door Palestijnse organisaties.

Voor deze stelling spreekt het feit dat een aantal van de genoemde activiteiten, zoals de ontvoering van COOLS, de aanslag op de Joodse club in Kopenhagen en de moord op Joseph WYBRAN eerder aan Palestijnse dan aan Shi'itische organisaties moet worden toegeschreven.

## V. MINDERHEDEN

### TURKSE GEMEENSCHAP IN BEWEGING

De afgelopen weken is steeds duidelijker geworden dat er binnen de Turkse gemeenschap in Nederland onrust is ontstaan naar aanleiding van een aantal recente ontwikkelingen in Turkije.

#### ONRUST

De definitieve afwijzing eind 1989 van de Turkse aanvraag voor het lidmaatschap van de Europese Gemeenschap heeft geleid tot beroering in Ankara. Tot voor kort stond de Turkse politiek voornamelijk in het teken van het verkrijgen van het felbegeerde E.E.G.-lidmaatschap. Na de recente afwijzing echter is onzekerheid ontstaan over de politieke situatie en lijken zowel nationalistische als Islamitische krachten aan invloed te winnen.

Vooraf de reacties op de ontwikkelingen aangaande de Turkse minderheden in Azerbaidzjan en Bulgarije, wezen onlangs op het nog immer sterk aanwezige nationalistische gevoel. Rond beide kwesties werden in Turkije massale demonstraties georganiseerd, waarbij de op spandoeken en pamfletten gebezigde taal kenmerkend was voor het fanatisme waarmee de protesten gepaard gingen. Typerend in dit verband is ook dat de grote man van Turks extreem-rechts, Alparslan TURKES, de laatste tijd weer in het middelpunt van de politieke belangstelling staat.

Het lijkt erop dat ook het Islamitisch aspect - het grootste gedeelte van het Turkse volk bestaat uit moslims - bij de opleving van dit nationalisme een steeds groter wordende rol gaat spelen. Bij het zoeken naar een nieuwe identiteit lijkt het Turkse volk het motto van de "vader des vaderlands" Kemal ATATURK ("Wees er trots op een Turk te zijn") stilaan te vervangen door "Wees er trots op een Turkse moslim te zijn". Dit Islamitisch aspect geeft een nieuwe dimensie aan het traditionele Turkse nationalisme en zou als katalysator kunnen gaan werken.

#### PROTESTEN

Het mag duidelijk zijn dat deze ontwikkelingen niet ongemerkt aan de circa 200.000 in Nederland wonende Turken voorbij zijn gegaan. Naar aanleiding van de bulgarisering werd vanuit de Turkse gemeenschap in ons land al een aantal malen opvallend fel gereageerd. Een bomaanslag op het Bulgaars verkeersbureau te Amsterdam in maart 1985 en een bommelding aan het adres van de Bulgaarse Luchtvaartmaatschappij Balkan Air in 1989 zijn hiervan treffende voorbeelden.

Ten aanzien van de jongste gewelddadige botsing tussen Armeniërs en de "broeders in Azerbaidzjan" werd recentelijk ook in ons land door circa 2500 personen -het merendeel Turken- in Den Haag gedemonstreerd. Opvallend hierbij was dat daags voor de demonstratie in Turkse moskeeën in het land werd opgeroepen tot massale deelname.

Sinds enige tijd is een aantal Islamitische groeperingen in Turkije begonnen met een groots opgezette campagne om de Aya (heilige) Sofia, nu een museum, opnieuw toegankelijk te maken voor moslims als Islamitische gebedsruimte. Recentelijk bleek, naast West-Duitsland en Frankrijk, ook in ons land een aantal Islamitische

organisaties door middel van handtekeningenacties aan deze campagne mee te werken.

De huidige, onzekere, politieke situatie in Turkije leidde de afgelopen weken reeds tot een aantal gewelddadige uitbarstingen. Zo werd op 31 januari de Turkse professor Muammer AKSOY doodgeschoten. Kort daarvoor had AKSOY, verklaard tegenstander van het Islamitisch fundamentalisme, zich nog gekeerd tegen de opheffing van het "hoofddoekjes-verbod" en het streven de Aya Sofia weer als moskee te bestemmen.

In Istanboel werd vorige maand een politieman vermoord, vermoedelijk door Dev Sol-leden, en werden door deze organisatie tientallen spandoeken met nepbommen opgehangen.

16

In hoeverre de ontwikkelingen in Turkije zullen leiden tot een opleving van activiteiten vanuit de Turkse gemeenschap in Nederland, is nog niet duidelijk. Wel mag worden aangenomen dat de combinatie van de herleving van het nationalisme onder Turken en de snel groeiende invloed van de Islam, ook in Nederland zal leiden tot een verschuiving in het politieke spectrum binnen de Turkse gemeenschap.

## VI. DIVERSEN

### VERTEKEND BEELD VAN BVD IN SOVJETPERS

Op 10 januari jl. publiceerde het onder verantwoordelijkheid van het CC-CPSU en de RSFSR-Ministerraad verschijnende blad Sovetskaya Rossiya een artikel met de titel "Antwoord: Een Financieel Geheim", waarin aandacht geschonken wordt aan de BVD.

Auteur N. SINYAVIN opent met een sfeerbeschrijving waarin een *"functionaris van de Sovjethandelsmissie" - met zijn zoon op weg van zijn huis aan de Haagse Malakkastraat naar de Russische school op het ambassadeterrein aan de Andries Bickerweg - op een halve kilometer afstand gevolgd wordt door "een team van de BVD"*.

Uit de gekozen bewoordingen is duidelijk dat SINYAVIN geput heeft uit het artikel in de NRC van 21 oktober jl. van Harm van den BERG en Robert van de ROER ("De nieuwe ijver van het KGB") maar daarbij op creatieve wijze enige details onvermeld heeft gelaten en andere selectief heeft benadrukt. Zo blijven bv. de naam van de hoofdpersoon in het NRC-artikel (de KGB-er Gennadiy KARPENSHENKOV), zijn officiële functie (Sovfracht vertegenwoordiger bij Transworld Marine) en zijn automeerk (Audi 80) ongenoemd. Sovetskaya Rossiya voegt aan de sfeerbeschrijving toe dat dit voorval tekenend is voor de door de Nederlandse "speciale diensten" gecreëerde atmosfeer rond Sovjetvestigingen en meldt daarbij dat *"Sovjetspecialisten en leden van hun gezinnen vaak geschaduwde worden door meer dan 20 agenten met ongeveer 10 met speciale radio's uitgeruste auto's, busjes en (geobserveerd worden) met video-opname-apparatuur"*.

### SPYMANIA

Het blad noemt de redenen voor deze BVD-activiteiten "curieus", verwijst daarvoor naar het NRC-artikel en noemt als aanleiding de (door de BVD) veronderstelde behoeften van Sovjet-inlichtingendiensten aan informatie over reacties in het Westen op GORBACHEV's hervormingsbeleid en aan gegevens over "ontwapening" om er zeker van te zijn dat door het Westen gedane toezeggingen ook daadwerkelijk worden uitgevoerd.

Vermeld wordt voorts het in de Nederlandse pers verschenen "verhaal" over "KGB-activiteiten in Rotterdam" (en de rol van Transworld Marine Agency daarin), dat als desinformatie wordt gekwalificeerd.

Deze berichten in de Nederlandse pers worden afgedaan als een onderdeel van een "spy mania campaign", waarvoor de reden gezocht moet worden in de omstandigheid dat het Nederlandse parlement het BVD-budget wil verlagen en het personeelsbestand wil verkleinen.

Dit is het "financiële geheim" dat de BVD-leiding wil verluieren.



## MOSKOU

In een kennelijke poging om aan te geven dat het personeel van Nederlandse vestigingen in Moskou meer vrijheid heeft stelt het artikel dat vanuit die kring "nauwelijks geklaagd wordt over strenge behandeling": de Nederlandse consul ontvangt bezoekers in "informele sfeer" in zijn privé-woning en een in Moskou geaccrediteerde Nederlandse journalist zou het zijn toegestaan "vriendschappelijke betrekkingen" met een bekende voormalige KGB-employé te onderhouden, terwijl hij toch probeert in gesprekken met hem informatie los te krijgen over de activiteiten van deze inlichtingendienst.

18

## CHINESE ASIELAANVRAGEN

Medio januari circuleerden in de media uiteenlopende berichten over het aantal Chinezen, waaronder reeds in ons land verblijvende studenten, die hier politiek asiel hebben gevraagd.

Zo zouden volgens de televisierubriek "Achter Het Nieuws", 103 en volgens het "Algemeen Dagblad" 120 Chinese staatsburgers uit angst voor de politieke situatie in hun vaderland asiel hebben aangevraagd. Voor het grootste gedeelte zou het hierbij gaan om studenten.

## ANGST?

De juiste feiten zijn dat er thans bij het ministerie van Justitie sinds het begin van de onrust in China, 58 asielaanvragen binnen zijn. Een derde hiervan stamt uit de periode voor de 4e juni van 1989, de rest is van de maanden daarna.

Hierbij is geen enkele aanvraag van Chinese studenten in Nederland, ook niet van studenten die voor de TV verklaarden dit te zullen doen. Dat men geen asiel heeft aangevraagd, terwijl toch wordt blijk gegeven van angst voor represailles door het regime, bv. vanwege de demonstraties voor de Chinese ambassade, kan deels worden verklaard door de genereuze opstelling van de Nederlandse overheid en deels door het optreden van de Chinese ambassade.

Vrij vlot na het militair ingrijpen op het Tienanmenplein bood de Nederlandse regering de hier verblijvende studenten en wetenschappers de mogelijkheid aflopende verblijfsvergunningen te verlengen. De achterliggende gedachte bij deze maatregel is dat vroeg of laat iedere Chinese student naar zijn vaderland terug wil.

Een asielaanvraag naar aanleiding van het optreden van een (hopelijk tijdelijk) streng regime betekent een diskwalificatie als Chinees en het afsnijden van de weg terug naar China. Het huidige beleid biedt de Nederlandse overheid de kans om na verloop van tijd, als het Chinese regime wat milder is geworden, de studenten alsnog naar huis te sturen.

Van bedreigingen door ambassadepersoneel aan het adres van Chinese studenten is niets gebleken. De ambassade is over het algemeen behoedzaam opgetreden en toonde vergevingsgezindheid als het gaat om deelname aan protestdemonstraties direct na de gebeurtenissen van de 4de juni. Deze protesten waren "begrijpelijk" in de verwarring die was ontstaan door de hetze in de Westerse media.

Uit de interviews met de asielaanvragers komen nauwelijks aanwijzingen naar voren die duiden op een overhaaste vlucht uit China. Een eerste indruk is dat de meeste asielzoekers niet voldoen aan de Nederlandse criteria voor toelating als politiek vluchteling. Het is niet uitgesloten dat sommige asielzoekers in feite immigranten zijn die de gebeurtenissen in China hebben aangegrepen om zich hier een legale status te verschaffen.

Voorlopig krijgt men het voordeel van de twijfel. Er zal door het ministerie van Justitie op korte termijn niet over hun asielaanvraag worden beslist.

19

## **VISUMWEIGERING VOOR SENATOROV, M.I.**

Ten gevolge van de beoogde decentralisatie van het economisch leven in de Sovjet-Unie, is door de Nederlandse regering het besluit genomen over te gaan tot verruiming van het toelatingsbeleid van Sovjet-onderdanen die zich voor commerciële doeleinden in ons land willen vestigen.

Deze maatregel moet gezien worden in de geest van na te streven openheid en samenwerking. De Nederlandse regering wenst bovendien in te spelen op de positieve ontwikkelingen in de Sovjet-Unie en Oost-Europa.

## **VESTIGING IN NEDERLAND**

Het nieuwe beleid houdt in, dat Sovjet-onderdanen die zich in Nederland willen vestigen als vertegenwoordiger van op te richten joint-ventures en/of van gedecentraliseerde Sovjet handelsorganisaties, welkom zijn.

Beperkingen in de bewegingsvrijheid in ons land, zullen hen in beginsel niet worden opgelegd.

Wel is tegenover de Sovjet-autoriteiten kenbaar gemaakt, dat van de geboden mogelijkheden uiteraard geen misbruik dient te worden gemaakt. Mocht desondanks na toelating blijken dat de betrokken Sovjet-onderdaan zich inlaat met ongeoorloofde (inlichtingen)praktijken, zal onmiddellijke uitwijzing volgen.

Bovendien zullen personen, geïdentificeerd als medewerker van een der Sovjetrussische inlichtingendiensten (KGB en GRU) niet tot ons land worden toegelaten.

Dit laatste vond recent plaats.

### **SOVJETRUSSISCHE HELIKOPTER MI-26**

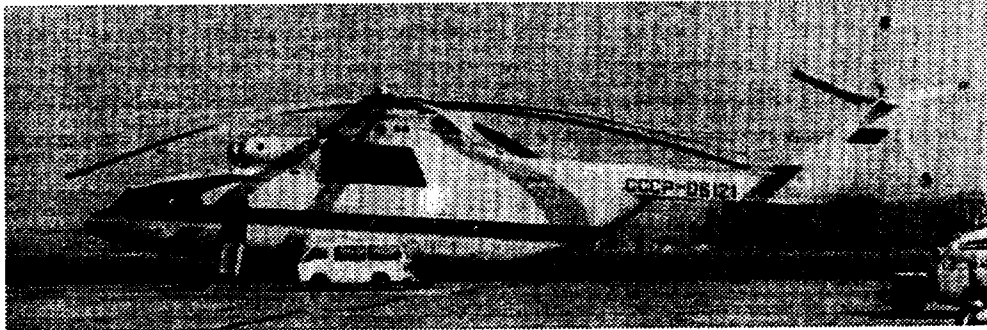
Twee Nederlanders hebben in 1989 het bedrijf "HEAVY TRANSPORT HELICOPTERS" (HTH) opgericht. Het bedrijf is gevestigd in Amstelveen. De doelstelling van het bedrijf is het huren van een Sovjetrussische vrachthelikopter voor het vervoer van zware transporten naar o.a. boorplatforms op de Noordzee. De helikopter van het type MI-26 kan twintig ton vracht vervoeren over grote afstanden. De bekende KLM-Noordzee helikopters kunnen slechts een fractie van dit gewicht vervoeren.

### **PROEFVLUCHTEN**

Hoewel er aanvankelijk enige tegenstand was tegen de komst van een MI-26 naar ons land, met name van de zijde van de Rijksluchtvaartdienst en het ministerie van Buitenlandse Zaken, heeft in september 1989 een toestel enige proefvluchten kunnen uitvoeren boven ons land. Deze proefvluchten hebben kennelijk aan de verwachtingen van de firma HTH voldaan, want in de loop van dit jaar zal het bedrijf

een MI-26 voor een langere periode in Nederland stationeren.

Inmiddels is een "wet-lease" contract getekend, hetgeen inhoudt dat de helikopter inclusief brandstof en bemanning wordt gehuurd. Bemanning en grondpersoneel zal in totaal bestaan uit 10 tot 14 Sovjets, die voor de contractperiode van de helikopter permanent in Nederland zullen verblijven. Toestemming hiervoor zal worden verleend op basis van de door de Nederlandse overheid gehanteerde "randvoorwaarden" van het verruimde toelatingsbeleid t.a.v. onderdanen van Oosteuropese landen.



21

### AEROFLOT

De bemanning van de helikopter is in dienst van de Sovjetrussische luchtvaartmaatschappij Aeroflot.

Onder in Nederland verblijvende Aeroflot-personeelsleden zijn in de loop der jaren meerdere malen officieren onderkend van de Sovjetrussische militaire inlichtingendienst GRU. De mogelijkheid is derhalve aanwezig, en kan ook niet worden uitgesloten, dat door de komst van een relatief grote groep Aeroflot-medewerkers het GRU zijn potentieel in ons land zal willen uitbreiden. In de reeds genoemde randvoorwaarden is dan ook onder meer opgenomen, dat misbruik van het verruimde toelatingsbeleid door een inlichtingendienst niet zal worden getolereerd.

Daarnaast zijn door het ministerie van Buitenlandse Zaken, in overleg met de ministeries van Binnenlandse Zaken en Defensie, voorwaarden gesteld aan het opereren boven Nederlands grondgebied. Zo zal elke vlucht van tevoren dienen te worden aangekondigd en zal slechts gevlogen mogen worden langs een aangegeven route. Ook zal een Nederlandse piloot als begeleider op de vluchten meegaan.

De helikopter wordt gestationeerd op Schiphol-Oost, van waaruit ook KLM-Noordzee haar vluchten uitvoert. HTH en KLM-Noordzee zullen nauw met elkaar samenwerken.

## DEN HELDER NOG STEEDS "VERBODEN GEBIED" VOOR SOVJETS

Eind januari 1990 verschenen berichten in de pers over de weigering van de Marine-autoriteiten om Sovjetsrussische vrachtschepen die in moeilijkheden verkeerden toe te laten tot de marinehaven Den Helder. Het fenomeen "verboden gebied" werd hierdoor weer actueel.

Ook rezen er vragen over de wijze waarop de ambassadeur van de Sovjet-Unie in ons land de jaarlijkse dodenherdenking op Texel bijwoont. Het betreft hier door Duitsers geïnterneerde en bij een optand in 1945 gedode Georgiërs.

De publiciteit, maar ook de met enige regelmaat door de politiek gestelde vragen over de regelingen rond de marinehaven en de wijze van vervoer zoals die geldt voor de ambassadeur en zijn staf, verdient enige toelichting.

22

### VOORGESCHIEDENIS

Na de Tweede Wereldoorlog voerden de Sovjet-Unie (en enige andere Oosteuropese staten) een zeer restrictief beleid ten aanzien van de bewegingsvrijheid van buitenlanders op hun grondgebied. Met name in de Sovjet-Unie zijn talrijke stedelijke, industriële en militaire gebieden gesloten verklaard. Deze beperking doet zich vooral voelen bij de leden van het corps diplomatique, die sinds jaar en dag in Moskou te maken hebben met ingrijpende bepalingen, waarvan de voornaamste is dat alleen groot-Moskou, een gebied van circa 40 km rond het Kremlin, vrij toegankelijk is. Ook binnen deze cirkel bevinden zich trouwens nog gebieden en objecten die als verboden zone worden aangemerkt.

Op basis van wederkerigheid (het zg. reciprociteitsbeginsel) besloten de NAVO-landen begin jaren vijftig een overeenkomstig systeem in te voeren voor Sovjet-vertegenwoordigers.

### REGELINGEN IN NEDERLAND

In ons land geldt ruwweg de provincie Zuid-Holland als vrij reisgebied. Voor reizen buiten dit gebied moeten de Sovjetrussische diplomaten minimaal 24 uur van tevoren aankondigen dat ze een dergelijke reis willen maken. Overigens zijn de ambassadeur, zijn familie, plaatsvervanger en chauffeur uitgezonderd van deze meldingsplicht.

Een enkel gebied is destijds aangewezen als verboden zone, nl. de NAVO-marinehaven Den Helder en het nabij gelegen vliegveld "De Kooi".

Deze aanwijzing is gebaseerd op het verdrag van Wenen, waarin het diplomatieke "verkeer" wordt geformuleerd. In artikel 26 is opgenomen dat de veiligheidsbelangen van het gastland het noodzakelijk kunnen maken, dat bepaalde gebieden, steden e.d. als "niet toegankelijk" worden aangemerkt.

### TEXEL

De Nederlandse regering heeft in verband met de jaarlijkse bijwoning van de dodenherdenking op Texel een regeling getroffen die het mogelijk maakt dat leden van de Sovjetrussische ambassade het verboden gebied niet hoeven te betreden. Vanuit Den Oever wordt de ambassadeur met zijn gezelschap per patrouille-vaartuig van de Rijkspolitie te water naar Texel overgebracht.

In 1977 werd een uitzondering gemaakt. De toenmalige ambassadeur ROMANOV kreeg bij wijze van speciale geste toestemming om in gezelschap van bezoekende Georgische veteranen de oversteek per pont vanuit Den Helder mee te maken.

Toen twee jaar later zijn opvolger (in gezelschap van de Russische militaire attaché's) hetzelfde probeerde, werden zij teruggestuurd.

De regeling die voor mei dit jaar is voorzien, n.l. dat de ambassadeur en zijn gevolg per heliopter naar Texel worden overgevoerd is wederom zo'n geste, maar vormt geen uitzondering op de genoemde regeling t.a.v. Den Helder en vliegveld "De Kooi", die destijds werd ingevoerd als reactie op de beperkende maatregelen van Sovjet-zijde.

### **BEINVLOEDING; RICHTINGLOOSHEID BIJ FRONTORGANISATIES**

De effecten van de recente revolutionaire veranderingen in Oost-Europa oefenen een verlamdende invloed uit op de internationale communistische mantelorganisaties en hun activiteiten.

Deze organisaties, die eerder in de tweede helft van de jaren '80 al enigszins in de problemen gekomen waren omdat ze vaak moeite hadden met GORBACHEV's perestroika-politiek en hun door Moskou gewenste aanpassing daaraan, raakten door wat er gedurende het afgelopen jaar in Oost-Europa plaatsvond, nog verder uit het lood. Discussies tussen voorstanders en tegenstanders van een nieuwe aanpak leidden in verschillende gevallen tot pat-achtige situaties, terwijl de met deze meningsverschillen verbonden persoonlijke machtsstrijd de stagnatie veelal nog versterkte.

Een bekend voorbeeld van een dergelijke gang van zaken vormt de Wereldvrede Raad, die al een paar jaren met een flinke interne crisis over de kwestie van de herstructurering en wat daarmee zoal samenhangt, te kampen heeft. Het image van deze organisaties wordt er ook niet beter op doordat in de discussies over het eigen functioneren nogal eens precies die zaken worden bevestigd die altijd als kwalijke aantijgingen van de ideologische tegenstander werden afgedaan. Zo werd recent door Oostduitse en Sovjetrussische gedelegeerden tijdens een bijeenkomst van de World Federation of Trade Unions (WFTU), de bekende internationale frontorganisatie op vakbondsgebied, toegegeven dat de vakbonden in hun landen zich al te zeer hadden gedragen als instrument van de communistische partij en van de buitenlandse Sovjetpolitiek in plaats van op te komen voor de belangen van de arbeiders.

### **AFNEMENDE ONDERSTEUNING**

Een andere belangrijke factor in de stagnatie die bij verschillende van deze organisaties waarneembaar is, is de vermindering van de ondersteunende activiteiten die tot voor kort door de Oosteuropese bondgenoten van de Sovjet-Unie ten behoeve van deze organisaties werden verricht. Zo hebben de meeste frontorganisaties bijvoorbeeld hun zetel in de Oosteuropese landen, terwijl vanuit deze landen verder ook op het gebied van financiële hulp, verlening van faciliteiten, propaganda e.d. altijd een belangrijke bijdrage werd geleverd.

Sinds de omwenteling die in de laatste helft van vorig jaar in deze landen plaatsvond, is deze bijdrage in toenemende mate op losse schroeven komen te staan.

Officials treden terug, financiële hulp wordt gereduceerd en de gevolgen daarvan laten zich voelen.

Typend voor de hier gesignaleerde stagnatie is het feit dat een blad als de Oostduitse partijkrant "Neues Deutschland" nog halverwege vorig jaar vrijwel elke dag een pagina met allerlei actienieuws van de front –en andere organisaties op beïnvloedingsgebied had: verklaringen, resoluties, bijeenkomsten, evenementen – een eindeloze stroom. Zonder te stellen dat dit alles nu volledig stilgevallen is, moet worden geconstateerd dat "Neues Deutschland" op het ogenblik op dit gebied nog maar heel weinig nieuws bevat.

24

### **VRIENDSCHAPSVERENIGING NEDERLAND - DDR (VND)**

De vriendschapsvereniging Nederland - DDR werd in het begin van de jaren zeventig op instigatie van Oost-Duitsland opgericht met het doel in Nederland de belangstelling voor de DDR te bevorderen. De VND heeft vanaf het eerste moment onder sterke invloed gestaan van de LIGA für VOLKERFREUNDSCHAFT die op haar beurt onder controle stond van het Centraal Comité van de SED. De VND groeide uit tot een vereniging die eind 1989 ongeveer 900 leden telde waarbij als bijzonderheid kan worden opgemerkt dat enkele steden en universiteiten zgn. "collectief lid" zijn.

De betekenis van de VND is door de jaren heen relatief groot geweest, gelet op de rol die de vereniging kon spelen bij jumelages, vakbondsreizen en delegatiereizen. Duidelijk is gebleken dat bij de selectie van personen voor dergelijke reisgezelschappen er aanwijzingen kwamen vanuit Oost-Berlijn en dat meer dan eens deelnemers in Oost-Duitsland zijn benaderd door de voormalige Oostduitse inlichtingendienst, het MfS.

### **DE "WENDE"**

De ontwikkelingen in de DDR in het laatste kwartaal van 1989 hebben in de VND voor grote verwarring gezorgd. In december 1989 kwamen er berichten uit de DDR die erop wezen dat de LIGA für VOLKERFREUNDSCHAFT was opgedoekt; begin dit jaar werden deze berichten weer ontzenuwd met de mededeling dat de Liga in afgeslankte vorm was ondergebracht bij het Oostduitse ministerie van Buitenlandse Zaken. Duidelijk werd wel dat de vroegere beschermheren van de Liga en de VND in het ZK-SED in ongenade waren gevallen, en dat de geldstroom vanuit de DDR naar de VND gestaakt zou worden. Dit impliceert dat de VND haar (dure) kantoor aan de Herengracht te Amsterdam geheel of gedeeltelijk zal moeten sluiten, dat de werkzaamheden op het secretariaat in hoge mate "pro deo" verricht moeten gaan worden en dat het ledenbulletin nog slechts in afgeslankte vorm en minder frequent zal kunnen verschijnen.

Een groot aantal leden heeft inmiddels het lidmaatschap opgezegd, terwijl de toestroom van nieuwe leden zeer beperkt is. Er zijn leden die de hervormingen in de DDR met vreugde hebben begroet maar er zijn er ook die moeite hebben met dit "verraad aan het socialisme" en voor opheffing van de VND pleiten.

Het hoofdbestuur is onder invloed van deze ontwikkelingen onderwerp van kritiek geworden en verkeert in een moeilijke positie.

Zowel in de media als in eigen kring verwijt men het hoofdbestuur een slaafse volgzaamheid en steun aan het oude dictatoriale DDR-regime.

## TOEKOMST

Met de hiervoor geschetste stand van zaken als uitgangspositie, hield de VND op zaterdag 17 februari jl. haar Algemene Ledenvergadering in gebouw Mercanti te Amsterdam. Hoewel het hoofdbestuur rekening had gehouden met een tumultueuze vergadering verliep e.e.a. redelijk rustig. Belangrijkste uitkomst van de vergadering was dat een door het hoofdbestuur ingediende beleidsnotitie niet werd overgenomen door de vergadering. Er was te weinig tijd om alle amendementen te bespreken en de situatie in de DDR is nog te onduidelijk.

Men besloot om in april een voor alle leden toegankelijke werkconferentie te beleggen die het hoofdbestuur moet adviseren over een toekomstig beleid dan wel opheffing van de VND. Immers, wanneer de DDR als zelfstandige staat ophoudt te bestaan, verliest de VND statutair gezien haar bestaansrecht.

Het is inmiddels wel duidelijk geworden dat de vereniging haar inspiratie is kwijt geraakt. De onttakeling van het communistische systeem in de DDR, de effecten daarvan op de SED en de Liga, en de onthullingen over machtsmisbruik en andere wantoestanden in de DDR, zijn waarschijnlijk te veel geweest voor de beperkte veerkracht van deze tamelijk starre organisatie.



## BIJLAGE I:

### Agenda

- 11 maart : Propaganda-bijeenkomst van de frontpartijen in Suriname.  
Tevens de dag waarop de Rambocus-coup plaatsvond.
- 24 april : Herdenking Armeense Genocide.
- 25 april : Herdenking 40-jarig RMS.
- 28 april : Internationale Shell-pompen-actiedag.